

VÝVIN LITERÁRNÝCH ŽÁNROV

Staroveká literatúra

- orientálna
- antická

asi od 3 500 pred Kr. – 5. stor. po Kr.

Situácia: zrod súčasných náboženstiev, prvé právne normy, rozvoj mestských štátov, antické ideály, kalokagatia

Umenie: vynikajúca architektúra – chrámy, počiatky literatúry, počiatky hudby

Témy: vznik sveta, človeka, božstvá a človek, pôvod rastlín, človek a diktát boha alebo panovníka...

Postava: boh, poloboh, človek, panovník

Zvláštnosti formy: vznik literárnych druhov a žánrov, časomiera

Literárne druhy a žánre

- **epika:** báj, epos, bájka, príslovie (Biblia)
- **lyrika:** žalm (Biblia), óda, lúboštná lyrika (Umenie milovať), idyla
- **dráma:** tragédia (**Antigona**), komédia

Stredoveká literatúra

5. stor. – 15. stor.

Situácia: silná pozícia šľachty a cirkvi, zrod novodobých štátov – Veľká Morava, Uhorsko; križiacke výpravy; prijímateľ umenia: cirkev a vysoká šľachta

Umenie: románsky sloh, gotika, cirkevné stavby, maľby, cirkevné spevy a hudba, cirkevné a školské hry (výjavy z Biblie)

Témy: činy kráľa, rytiera, život svätca

Postava: mních, svätec, kráľ, rytier, dáma

Zvláštnosti formy: synkretizmus, rozdelenie literatúry na svetskú a cirkevnú, latinčina

Literárne druhy a žánre

- **epika:** epos (Božská komédia), rytiersky epos (Pieseň o Cidovi), legenda (Život Konštantína), exemplum (Skutky Rimanov), kronika (Anonymova kronika), villonská balada, stredoveký rytiersky román
- **lyrika:** dvorná lyrika (lúboštná báseň), modlitba (Otčenáš), hymnus (Proglas), vagantská pieseň (Gaudeamus igitur)

Renesančná literatúra

14. stor. – 16. stor.

Situácia: oslabenie vplyvu cirkvi na život ľudí, vedy a umenie; zámorské a vedecké objavy, kníhtlač v Európe, zrod meštianstva, podpora vedy – humanizmus, reformácia – využívanie domácich jazykov v cirkevných školách a v literatúre

Umenie: nadviazanie na antiku v literatúre i vo výtvarnom umení, maľba a sochárstvo

Témy: láska, šťastný život jednotlivca, história, opätovné spracovanie antických tém

Postavy: meštania, šľachta, kráľ, sluha

Zvláštnosti formy: časomiera, sonet, návrat klasickej tragédie

Literárne druhy a žánre

- **epika:** epos, novela (Dekameron), román (Dômyselný rytier Don Quijote de la Mancha), historická pieseň
- **lyrika:** osobná lyrika – básnická forma sonet (Spevník), lúboštná báseň, spoločenská lyrika – básnická skladba (Knižka o spoločenských vrstvách v štáte...)
- **dráma:** tragédia (**Hamlet**), komédia (Skrotenie zlej ženy)

Odborná literatúra sa vyčleňuje ako samostatný druh literatúry (koniec funkčného synkretizmu)

Baroková literatúra

16. stor. – 18. stor.

Situácia: rekatolizácia, náboženské vojny, protiturecké vojny, protihabsburské povstania, umenie pre šľachtu, meštianstvo a klérus

Umenie: náboženská ideológia v umení, zvlnené línie vo výtvarnom umení, ozdobnosť, pátos, hudba: J. S. Bach

Témy: viera, strach zo smrti, putovanie, radosť z prežitia

Postavy: reálne i alegorické

Zvláštnosti formy: ozdobnosť, pompéznosť, ale aj jednoduchosť

Literárne druhy a žánre

- **epika:** epos, historická pieseň, ľudová balada, pikareskný román (Dobrodružný Simplicius Simplicissimus), filozofický spis (Labyrinth sveta a raj srdca), cestovný denník/memoáre – dobrodružná literatúra (Väznie, vyslobodenie a putovanie...)
- **lyrika:** duchovná pieseň (Katolícky spevník, Cítara svätých), didakticko-reflexívna poézia (**Valaská škola mravúv stodola**)

Klasicistická literatúra

17. – 18. stor.

Situácia: zrod vedy a vedeckej spisby; budovanie knižníc, vzdelanie pre nižšie vrstvy, osvietenstvo; Veľká francúzska revolúcia – občianska rovnosť, koniec feudalizmu/ stavovskej spoločnosti, politický zrod tretieho stavu; formovanie novodobých moderných európskych národov (národný jazyk, spisovný jazyk Slovákov)

Umenie: architektúra a literatúra nadväzuje na renesanciu a antiku; hudba: W. A. Mozart, J. Haydn, L. van Beethoven

Témy: rozpor citu a povinnosti, história, kritika negatívnych ľudských vlastností (ušľachtilé témy)

Postavy: kráľ, šľachtic, mešťan, úžerník, sluha

Zvláštnosti formy: prísna norma na obsah a formu diela, časomiera

Delenie žánrov: **vysoké:** óda, žalospev, epos, tragédia
nízke: bájka, komédia, prozaické žánre

Literárne druhy a žánre

- **epika:** hrdinský epos (Svatopluk), román (René mládenca príhody a skusenosti)
- **lyrika:** óda, idyla/selanka, žalospev (**Předzpěv k básnické skladbě Slávy dcera***)
- **dráma:** tragédia (Horácius), komédia (**Lakomec**)

Osvietenská, popularizačná literatúra: z oblasti pestovania rastlín, liečiteľstva; encyklopédie, slovníky, gramatiky (Grammatica slavica), počiatky fantasy literatúry (utopistický román Gulliverove cesty) a dobrodružnej literatúry

*má aj znaky romantickej literatúry; preromantizmus